

STUDIJE

DUH — IZVOR ŽIVOTA I POKRETAČ DJELOVANJA

Miljenko Belić

---

1. NE ČOVJEK BEZ KRISTA, NEGO U KRISTU

a) Rimski car Kaligula imenovao je svoga konja — zvao se Incitatus — konzulom. No uzalud naredba cara, tad već djelomice umobolesnog i do okrutnosti silovitog, uzalud šutnja zastrašenog senata, konj je konj, nije čovjek, ne može biti nosilac prava i dužnosti konzula. Stari bi metafizičari rekli: „'Agere' sequitur 'esse'”, prvo 'biti', a zatim već prema vrsti bivstvovanja 'djelovati', za neko određeno djelovanje traži se da bivstvuje neki razmjerni i odgovarajući nosilac-izvršilac tog djelovanja.

Toga se metafizičkog načela sjetimo kad želimo razmišljati o Duhu Svetom kao izvoru svojeg novog i specifično kristovskog života što ga imamo kao loze u Isusu Kristu, trsu, i o svojem djelovanju i svjedočenju također na kristovski, nov način, s novim sadržajem i novim smislom što ga imamo po Duhu Svetom, s Njime i u Njemu.

b) Mi smo ljudi takvi da neku stvarnost bolje uočavamo kad je promatramo misleći i na njezinu suprotnost. Zdravlje bolje znamo cijeniti kad ostanemo bez njega. Ta svakom dobro poznata činjenica razlog je da svoje razmišljanje o zahvatu Duha Svetoga u čovjeku započnemo od suprotne mogućnosti: zamislimo

da Bog nije stvorio čovjeka u Kristu — stvorio ga jest u Kristu, no toga nije morao¹ — nego bez namjere da se On sam utjelovi. Na sreću, to je samo naša apstrakcija koja je, po Božjoj dobroti, ostala samo neostvarena mogućnost i zato je čitava povijest čovjeka odmah od početka pošla stazom na kojoj će se u punini vremena pojaviti Krist: u tom slijedu zbivanja i u tom povijesnom „kontekstu” Bog je dopustio istočni grijeh kao grijeh Čovjeka; Duh Sveti, uz pristanak i sudjelovanje Djevice, izveo je utjelovljenje usmjereno na čitavo pashalno otajstvo. Sve je to od početka uključeno u Božjim namjerama. Bog ne improvizira, pogotovo ne u tako važnim i središnjim zahvatima u povijest svijeta pretvarajući je — baš svojim zahvatom — u povijest (ili zbivanje) spasenja. No budući da Bog to nije morao učiniti, da bismo jasnije uočili eminentnu pozitivnost zahvata Duha Svetoga, možemo si pomoći razmišljanjem o kontrastu, o onakvom ljudskom rodu u kojem Krista uopće ne bi bilo ni kao stvarnosti ni kao iščekivane nade.

Zamislimo dakle da se u takvom ljudskom rodu — bez Krista — nađe skupina dobrih i ple-

---

¹ Usp. Pio XII, enc. *Humani generis*, odsj. 26, AAS 42 (1950), str. 570; DS (god. 1976.) 3891 (2318).

menitih ljudi koji bi svjetlom svojeg prirodnog razuma znali naći neke životne stavove o kojima čitamo u našem Svetom pismu, ali koje, barem po vanjskom izgledu, može otkriti i sam ljudski razum jer razum je divan Božji dar i vodi Bogu.² Kažem „po vanjskom izgledu” jer u ljudskom rodu koji je stvoren u Kristu, ti biblijski izrazi jesu baš biblijski, ucijepljeni su u Krista i dar su Duha Svetoga, i time su nešto više – i bitno više – nego samo ljudska mudrost. No ta bitna novost nije neposredno vidljiva u njihovu vanjskom izgledu. Pogledajmo nekoliko takvih svetopisamskih tekstova.

Počnimo od knjige Propovjednika, od knjige s onim – kako se u prvi mah pričinja – „zemaljskim” životnim realizmom o onom što je nadohvat ruke: „Ako čovjek živi i mnogo godina, neka se uvijek veseli, a neka se sjeti da će tamnih dana biti mnogo. Ispraznost je sve što će doći. Zato se raduj, mladiću, za svoje mladosti, i veseli se u danima svoga mladenaštva; idi putovima svoga srca i slijedi želje svojih očiju; ali znaj da će ti za sve to suditi Bog. Ukloni dakle jad iz svoga srca i udalji bol od svojega tijela. Ali je isprazna i mladost i doba tamnih kosa” (Prop 11,8–10).

Drugo mjesto uzmimo iz knjige Mudrosti: „I doista, nada je bezbožnikova kao pjeva što je vjetar raznosi, i kao sitna pjena što je vihor razgoni; ona nestaje kao dim na vjetru i prolazi kao spomen na jednodnevna gosta. A pravednici žive dovijeka, i u Gospodinu je nagrada njihova, i briga za njih u Svevišnjemu” (Mudr 5, 14–15). Doista, ne vidimo zašto ljudski um ne bi mogao doći do takvih misli o čovjekovu životu pred Bogom.

Štoviše, i u samom Evandjelju ima Gospodinovih izreka koje bi – u vanjskom obliku – i ljudski um mogao izreći. Na primjer: „Ne sabirajte sebi blago na zemlji, gdje ga izgriza moljac i rđa; gdje lopovi prokopavaju zidove i krađu ga! Nego sabirajte sebi blago na nebu, gdje ga ni moljac ni rđa ne izgriza, gdje lopovi ne prokopavaju zidova i ne krađu! Jer gdje ti je blago, tu će ti biti i srce” (Mt 6,19–21). Ili: „Što imaš gledati trun u oku brata svojega, a brvna u svom oku ne zapažáš! Kako li možeš reći bratu: ‘De da ti izvadim trun iz oka!’ dok je brvno u tvom oku? Licemjere, najprije izva-

di brvno iz svoga oka pa ćeš tada jasno vidjeti kako da izvadiš trun iz oka bratova. [...] Sve što želite da ljudi čine vama, činite i vi njima!” (Mt 7,3–5. 12).

Dakako, takvih mjesta u Svetom pismu ima podosta.

Kad bi se dakle našla skupina ljudi koja bi otkrila i iskreno pokušavala – i uz pomoć međusobne suradnje – provoditi takva životna pravila u djelo, ta bi skupina ljudi u podosta crta bila slična – koliko se izvana vidi – članovima novozavjetne Kristove Crkve. Ti bi ljudi pomagali jedni drugima razmišljanjem o takvim temama, međusobnim poticajima, izmjenom iskustava... Oni bi primjenjivali psihološka i sociološka sredstva – drugih bez novog Božjeg davanja ne bi ni imali – i pomoću njih postizali učinke i uspjehe koje bi već mogli ostvariti. „Agere’ sequitur ‘esse’”, djelovanje dosiže do stupnja do kojega je usmjerena stvarnost nosioca tog djelovanja.

No čovjek je stvoren u Kristu Isusu. Otac i Sin šalju nam Duha Svetoga i *Duh Sveti ucijepljuje nas u Krista*. Time se mnogo toga mijenja – većinom dubinski, a tek nešto izvana zamjetljivo – nastaje novo stvorenje u Kristu, izgrađeno na Kristov specifičan način; s novim mogućnostima djelovanja, također na Kristov specifičan način.

2. U ČEMU JE KRISTOVA NOVOST?

a) Ponajprije uočimo da Gospodin ništa ne odbacuje od onoga što priroda – djelo i dar Božji – u sebi nosi. Slično kao što je Duh Sveti utkao ljudsku mudrost u svoju pisanu riječ, u Sveto pismo, tako specifični kršćanski duhovni život i apostolsko djelovanje uključuju i primjenjuju – a ne odbacuju – ono što čovjek o sebi otkriva, zna i umije.

b) Tom novom zbivanju – specifično kršćanskom zbivanju u Kristu zahvatom Duha Svetoga – osnovica je sam Krist. Ako kažemo: ‘Krist i Njegovo *djelo*’, treba tu izreku nijansirati jer Kristovo *djelo* za nas to je *sam Krist*: Krist svećenik i žrtva, uskrsnuli, na nebo uzvi-

² Usp. Rim 1,20.

šen, živi i životvorni trs za loze, a loze jesu ljudski rod kao cjelina i svaki pojedinac. Te loze ni- smu samo sretni dobitnici nekih Kristovih *da- rova*, nego njih *Krist suobličuje sebi* šaljući im Duha Svetoga, i to ne samo u su-nošenju križa i su-uskrsnuću nego i u su-sinovstvu pred ne- beskim Ocem (analogno i pred Majkom Kristo- ve ljudske naravi, zato je Presveta Djevica majka i pojedinih kršćana i Crkve kao cjeline), u su-posjedovanju³ takve ljudske naravi koja je u Kristu utjelovljenjem uzdignuta na novu vri- jednost, u su-svećeništvu posredovanjem između Boga i ljudi. I tako dalje.

3. OTAJSTVENO KRISTOVO TIJELO

a) Otajstveno Kristovo tijelo – u kojem je Krist glava a mi udovi – izvodi Duh Sveti svo- jim „pomazanjem”. Izvodi ga tako intenzivno da su pojedini vjernici kao kamenčići duhov- nog, otajstvenog mozaika koji prikazuje Krista, i to živoga Krista; točnije, u kojem – još toč- nije: kojim (dakle ne samo lokativ nego instru- mental) – trajno, po svojevrsnom otajstvenom izjednačenju, živi i djeluje Krist na ovom svi- jetu, tu moli, tu trpi u iščekivanju općeg us- krsnuća (ne trpi dakle radi trpljenja kao takvog, nego u smislu Njegova *otkupiteljskog* trplje- nja), tu naučava, tu po sakramentima grešna ljudska bića pomiruje s Bogom i prožima mi- lošću, tu vrši djela milosrđa... Krist Crkvu tako podržava i tako u Crkvi na neki način živi da je *Crkva kao druga Kristova osoba*, s njom On zajednički dijeli svoja vlastita i sebi svojstvena dobra tako da očituje Kristov lik.⁴

b) Ne radi se tu dakle o fizičkom izjednače- nju, nego o analogiji po takozvanom sudioniš- tvu (učestvovanju, participaciji).

Taj je izraz Platonov. Njime Platon relativ- no uspješno i donekle jasno (kažem „donekle” jer ljudska misao, premda prodorna, ipak je skromne vrijednosti) izriče svoju genijalnu i vi- zionarsku misao da je ovaj naš svijet neka „par- ticipacija” onog prvotnog, pravog i blistavo li- jepog svijeta, svijeta „ideja”. Time je Platon htio izreći svojevrsnu – i pod vidikom bivstvo- vanja krajnje dubinsku – i istost i razliku: *istost* jer u ovom našem svijetu jest ono isto što je i u svijetu „ideja”; *različnost* jer je to

„isto” u našem svijetu ovisno o svijetu „ideja” i njime uvjetovano u samom osnovnom bivstvo- vanju, dok je u svijetu „ideja” sve to suvereno neovisno, svoje, samostalno i nenatrunjeno li- jepo.

Ima raznih vrsta participiranja; i zato uz ono što je zajedničko svakom participiranju treba razmotriti svaki slučaj participacije zasebno.

U ovom razmišljanju poslužimo se uspo- redbom: Meštovičev „Grgur Ninski” partici- piranjem izriče umjetnikovu inspiraciju te up- ravo participacijom postaje kipom i nije tek ne- ka masa bronce. Kad bi mogao govoriti, taj bi kip smio reći: „Ja nisam samo masa od tri to- ne [ili koliko li?] bronce, ja sam Grgur Nin- ski.” Naravno, ne fizički, nego analogijom, po participaciji. Također bi mogao reći: „Ja sam Meštovičeva riječ.” Ili: „Ja sam Meštovič

---

³ Sv. Toma Akvinski kaže jezgrovito i duboko meditativno: u sinovstvu smo prema Isusu Prvorodencu analogni, u ljudskoj naravi nismo! Usp. 3 d 4, q 1, a 2 b, ad 2 (ed. Busa, vol. 1, p. 277 c), odnosno 3 d 4, q 1, a 2, quaestiuncula 2, solutio 2, ad 2 (ed. parm. vol. 7, p. 60 a).

⁴ Usp. II. vat. LG br. 7 i 8; Pio XII, enc. *Mystici Corporis*, napose odsj. 52, 53, 68, 79. – U tom kon- tekstu razabire se dubok smisao riječi koje govori sve- čenik neposredno prije sakramentalnog određenja: „[...] neka ti po služenju Crkve On [Bog] udijeli op- roštenje i mir.” – Podugačak je, ali previše lijep pa nećemo izostaviti ovaj tekst iz konstitucije o svetom bogoštovlju Drugog vatikanskog sabora: „Da izvrši tako veliko djelo, *Krist je u svojoj Crkvi uvijek prisu- tan*, a osobito u liturgijskim činima. Prisutan je u mis- noj žrtvi i u osobi službenika i – jer se 'svećeničkom službom sada prinosi onaj isti koji je onda na križu prikazao sama sebe' [na tom se mjestu nalazi bilješka: Koncil trid., Sjedinica XXII, 17. rujna 1562, Doktr. De ss. Missae sacrif., pogl. 2] – ponajpače [„tum ma- xime”] pod euharistijskim prilikama. Prisutan je svo- jom moći u sakramentima, pa kad tko krsti, sam Krist krsti [tu je bilješka: Usp. Sv. Augustin, In Ioannis Evangelium Tractatus VI, pogl. I, broj 7; PL 35, 1428]. Prisutan je u svojoj riječi jer on govori kad se u Crkvi čita Sveto pismo. Prisutan je napokon kad Crkva moli i psalmira jer je sam obećao: 'Gdje su dvo- jica ili trojica sabrana u moje ime, tu sam ja među njima.' (Mt 18,20). [...] S pravom se dakle liturgija smatra kao vršenje Kristove svećeničke službe: u njoj se pomoću vidljivih znakova označava i, na način po- jedinom znaku svojstven, izvršava čovjekovo posveće- nje te tako otajstveno tijelo Isusa Krista, glava i udovi, vrši cjelokupno bogoslužje.” (Sacros. Conc. 7; Drugi vatikanski koncil, Dokumenti. Izd. Kršćanska sadaš- njost, Zagreb, 1980, str. 13.).

koji govori o Grguru Ninskom i Hrvatskoj njegova vremena, o hrvatskoj borbi kroz stoljeća za vlastiti opstanak u slobodi i samosvojnosti." I tako dalje. Taj bi kip mogao tako nešto reći jer zaista te tone bronce – kiparevom obradom određene i formirane – podvrgnute su Meštrovićevoj zamisli o Grguru Ninskom, o hrvatskom narodu u onom razdoblju njegove povijesti, o kasnijim zbivanjima... to više nije samo masa bronce, to je zaista Meštrovićeva zamisao i izraz te zamisli, to je zaista Meštrović koji govori.

Al Haladž (857–922.), islamski mislilac u tadašnjem Iranu, htio je izreći Božji zahvat u čovjeka po kojem Bog – izrecimo njegovu misao našom metaforom – preslikava sebe u čovjeka i čovjeka diže do sebe, pa je smiono rekao: „Ja sam Bog.” No to je platio glavom.

Sv. Augustin nije se ustručavao napisati ovako: „Sve, naime, pomazane Božjim pomazanjem s pravom možemo nazvati pomazanicima – kristima: no tako da cijelo to sa svojom Glavom [Kristom] udruženo tijelo jest jedan Krist.”⁵

To pomazanje o kojem sv. Augustin govori u navedenom tekstu, daje Duh Sveti, onaj isti koji je izveo da se Božanska Riječ, Druga Osoba Presvetog Trojstva, utjelovila i koji, „pomazanjem” pri Gospodinovu krštenju na Jordanu, uvodi Gospodina u izvršenje mesijanske zadaće naučavanjem i pashalnim otajstvom, te je tako Gospodin – i po onom što On jest i što je izvršio – postao i ostao glava novog čovječanstva, trs za nas loze, i to takva glava i takav trs da u Njemu svi postaju s Njime nekako „kristi”, nekako izjednačeni s Njime.

Tim zahvatom Duha Svetoga Crkva je participacijom i analogijom isto što i Krist, koji je glava Crkve, glava otajstvenog tijela. Unutar te analogije Krist je prvotni analogat („analogatum primarium”), a Crkva drugotni („analogatum secundarium”). No te dvije u međusobnoj relaciji analogne stvarnosti nisu onako odijeljene jedna od druge kao što je Platonov svijet „ideja” odijeljen od ovog našeg svijeta: kad kažemo „glava”, ujedno kazujemo usmjerenost na tijelo; kad o tom tijelu govorimo, govorimo i o glavi čije je to tijelo! To dvoje sad nije djeljivo! Taj zahvat Duha Svetoga toliko je intenzi-

van i prodoran da nije samo metafora kad Gospodin govori Savlu: „Savle, Savle, zašto me progoniš?” (Dj 9,4; 22,7; 26,14); to je više, to je svojevrсна istost – analogijom ponovno isto (na drugi način, ali ipak isto) – do koje dolazi fizičkom, opipljivom, duhovnom stvarnošću zahvata Duha Svetoga koji svojim pomazanjem oblikuje duhovni mozaik kojim (!) na svijetu Krist živi i danas. Isto tako više je nego metafora kad Gospodin naviješta da će kao sudac na Posljednjem sudu reći: „Koliko učiniste jednom od ove moje najmanje braće, meni učiniste [...] koliko ne učiniste jednom od ovih najmanjih, ni meni ne učiniste” (Mt 25,40.45). To je izvedeno u ontičkom redu, u samoj stvarnosti kakva je ona u sebi i kao takva neovisna o našem promatranju, svrstavanju, shematiziranju ili uređivanju čisto pravnih stvarnosti. Kristova je stvarnost u nama, naša je stvarnost u Njemu. On je trs, prvotni analogat, mi loze, drugotni analogat, ali iste biljke!

c) Milan Šufflay upotrebljava malo neobičnu, ali rječitu kovanicu, „mistvo”. Naime, od riječi „ja” izvedena je apstraktna riječ „jastvo” da izrazi ono što spada na „ja”. Riječju „mistvo” Šufflay želi izreći jednost života naroda kao zajednice. To je zajednički „mi” koji obuhvaća sve nade, napore, težnje, ideale... cijelog naroda u svim vremenskim i prostornim dimenzijama narodnog života, u tom „mi” svaki pripadnik toga naroda doživljava sebe, ali ne kao osamljenoga, nego sebe u narodnoj cjelini.

Na sličan način možemo govoriti o „mistvu” svih nas u Gospodinu. To „mistvo” obuhvaća dakle i Gospodina kao glavu i nas kao tijelo, u jednoj zajednici Duhom Svetim oblikovanoj i izgrađenoj! To „mistvo” obuhvaća i prostor i vrijeme, i prolazno i vječno, i težnje, i ideale, i ciljeve..., sve ono što smo u Kristu Duhom Svetim pred braćom ljudima i pred Ocem. Ono obuhvaća svakog pojedinca – i mene dakako! – ali ne kao osamljenoga, nego u cjelini zajedništva (jednosti) svih u Kristu posvećenih, i onih istaknutih (npr. apostola), s Blaženom Djevicom Marijom, s Kristom.

⁵ Sv. Augustin, *De civitate Dei*, knj. 12, gl. 4, br. 9; PL 41, 532; usp. „Obnovljeni život” 39 (1984), br. 3/4, str. 229.

d) Zdravlje znamo bolje cijeniti kad ga usporedimo s bolešću, s nedostatkom. Ma koliko nam može izgledati lijepo ono što bi moglo biti svojina ljudskog življenja kad ne bi bilo Isusa Krista (kako smo to razmotrili na početku) – lijepo i pod vidikom pojedinca i pod vidikom zajedništva u obostranom davanju i primanju – ipak, koliko više imamo mi (a ne gubeći od onoga ništa) novim zahvatima Duha Svetoga koji nam svojim pomazanjem daje da živimo u samom Kristu. Naime, davanje u ljubavi sigurno je lijepo već na stupnju zajedništva ljudi makar i ne bili uzdignuti u život s Kristom; isto tako primanje unutar zajedništva lijepo je, napose je lijepo kad se doživljava u ljubavi, kad primajući ne gledam samo na primljeni dar nego i – ponajviše i prvotno – na ljubav onoga koji mi nešto daje. Taj se lijepi uzajamni međuodnos sada, zahvatom Duha Svetoga, zbiva na razini otajstvenoga Kristova tijela. Primam od Crkve – otajstvenoga Krista – dajem Crkvi – otajstvenom Kristu. A Isus Krist je najčovječniji čovjek i najčovječnije od bilo čega što kao čovječno i čovjekovo postoji; uzlazeći do Isusa Krista, ne samo da ne napuštamo (ne gubimo) čovjeka nego susrećemo čovjeka u njegovoj najčovječnijoj stvarnosti.

Štoviše, tu uzajamnost možemo promatrati ne samo između pojedinca s jedne strane i otajstvenog Krista – *Tijela* s druge strane nego i više, između pojedinca i Krista – *Glave*, Isusa Krista osobno. Od Njega primamo – ne tako da bi On kao neki bogati susjed nama nešto davao „s visoka”, nego u uzajamnosti tog opisanog otajstvenog svojevrsnog izjednačenja. Po Njegovoj plemenitoj uredbi, Njemu dajemo svoju suradnju, svoje usluge i po njima On uspjeh učinika dijeli s nama: on prima naš rad i žrtve da bi *Njegovi* plemeniti darovi braći ljudima bili i *naši* narovi tim ljudima koji su braća i Njemu i nama!

O toj uzajamnosti smijemo misliti kad se radi o zajednici Crkve kao cjelini, ali i kad se radi o manjoj zajednici, o biskupiji, o župi, o redovničkoj obitelji, o sedmim sakramentom posvećenoj prirodnoj obitelji – „Crkvi u malom” – ili kad se provodi Gospodinov navještaj: „Gdje su dvojica ili trojica sabrana u moje ime, tu sam ja među njima” (Mt 18,20).

e) Spomenimo sada – a to ćemo imati pred očima i u onome što slijedi – da Otac, Sin i Duh Sveti nisu bez svojih namjera koje žele izvesti preobražavajući čovjeka na toliko dubok način u novo stvorenje. Njihove namjere koje se uz to djelo nadovezuju i u njemu očituju, zaslužuju dakako naše vrhunsko poštovanje i angažiranu suradnju. Te se namjere očituju i u jedinstvu hijerarhijske zajednice, i u izravnim poticajima milosti.

Već samo jedinstvo i izjednačenje loza s trsom Kristom – u onom u čemu trs želi loze sebi suobličiti, pa i intenzivno suobličiti – jest i obrazloženje koje *razum* prihvaća u tom kontekstu što ga promatramo, i rječit je poziv *srcu*. Kad u nekom odlučivanju ne bi ni bilo drugih motiva, taj bi sam – tj. jedinstvo i izjednačenje – smio prevagnuti. Ljubav i zahvalnost nisu i ne smiju biti tek rijetki gosti u zajednici koja je dar Gospodinova srca! „Zaista, zaista, kažem vam, ako pšenično zrno ne padne u zemlju i ne umre, ostaje samo samcato. Ako li umre, rodi mnogo roda. Tko ljubi svoj život, izgubit će ga; tko mrzi svoj život u ovome svijetu, sačuvat će ga za život vječni. Ako mi tko hoće služiti, neka me slije! *Gdje sam ja, bit će ondje i sluga moj*. Ako mi tko služi, iskazat će mu čast Otac moj” (Iv 12,24–26).

4. SVEĆENIŠTVO U KRISTU

Otajstveno Kristovo tijelo jest *svećenički* duhovni organizam. Promotrit ćemo nešto o Kristovu svećeništvu, te zatim o našem svećeništvu u Kristu. U tom svećeništvu možemo također zamijetiti jak i značajan zahvat Duha Svetoga i koliko je Duh Sveti izvor našeg svećeničkog života, i koliko je On upravo time nov i intenzivan pokretač djelovanja.

a) Povezujući nas sve u jedinstvo svojeg otajstvenog tijela – „svi ste vi 'jedan' u Kristu Isusu” (Gal 3,28) – Gospodin je dokinuo prepreku kojom je istočni grijeh svakom Adamovu potomku zapriječio pristup Bogu. Obnovljena veza ljudskog roda s Bogom djelo je Isusa Krista, i to jedino Njega. I Abelova i Abrahamova i Melkisedekova žrtva... mogle su uzaći do Boga jedino snagom (buduće) Kristove žrtve i Kristova svećeništva.

Isus Krist u svojoj ljudskoj naravi jest svećenik, veliki svećenik čitavog ljudskog roda. O Njemu vrijedi u vrhunskom i prvotnom smislu opis novozavjetnog svećenika što ga donosi poslanica Hebrejima: „Veliki Svećenik izabire se iz ljudi i postavlja na službu ljudima s obzirom na ono što se tiče Boga” (Heb 5, 1).

b) Snagom participacije i zato u analognom smislu „ponovno isto” kao drugotni analogat (prvotni analogat je Krist Svećenik) i Crkva kao cjelina jest svećenik, i svaki pojedinac u Crkvi snagom krštenja – te za punoljetnost još snagom sakramenta potvrde – jest u Kristu svećenik.⁶

Kad čitamo tekstove Drugog vatikanskog sabora o tom općem svećeništvu – tih tekstova ima na nekoliko mjesta i u viševrstnom kontekstu – tad se možemo sjetiti ne samo onoga što već jesmo, nego i onoga što dosljedno kao kršćani trebamo činiti. Od mnogih saborskih tekstova⁷ proberimo i pročitajmo sad samo ovaj iz dekreta o apostolatu laika: „Laici stječu dužnost i pravo na apostolat *iz samog svojeg sjedinjenja s Kristom glavom*. Njih koji su po krstu ucijepljeni u mistično Kristovo tijelo, po potvrdi ojačani snagom Duha Svetoga, sam Gospodin dodjeljuje apostolatu. *Posvećuju se u kraljevsko svećenstvo* i u sveti narod (usp. 1 Pt 2,4–10) da svim svojim djelima prinose duhovne žrtve i posvuda svjedoče za Krista. Sakramentima, a naročito u presvetoj Euharistiji, podjeljuje se i hrani ljubav koja je – rekli bismo – duša svega apostolata. [...] Svim je kršćanima časno breme da porade kako bi božansku poruku Spasa spoznali i primili svi ljudi posvuda na zemlji.”⁸

Dakle, iz samog sjedinjenja s Kristom – glavom – krštena osoba postaje svećenikom na način svećeništva u Kristu. Tu, u Kristu, izvor je kršćanskog svećeništva; tu je, dosljedno, mjerilo širine njegove zadaće. Snagom Duha Svetoga to se svećeništvo i ustanovljuje (u Kristovoj ljudskoj naravi) i prenosi na nas.

Želimo li o tom razmišljati, treba zaći prilično duboko u neka teološka pitanja. No lijepi su to vidici i šteta što se o tome ne piše više. U tom razmišljanju bit će nam vođa sv. Toma Akvinski.

5. RAZMIŠLJANJA SVETOG TOME AKVIN- SKOG O SVEĆENIŠTVU I SAKRAMENTAL- NOM KARAKTERU

a) O svećeništvu i o sakramentalnom karakteru (krštenja, potvrde i svetog reda) pisao je sv. Toma krasno. Njegova se misao razvijala i postupno sve dublje pronicala u datosti izvora Objave. Daljnje generacije teologa s vremenom su pokazivale sve više povjerenja u Tomino vodstvo na tom području. Povjerenje, sve do prihvaćanja, pokazuju – da ne spominjemo drugih – Pio XI, Pio XII. i Drugi vatikanski sabor.

U ranijim radovima Toma u sakramentalnom karakteru uočava ovlast *primanja* na području svetoga, Kristovog. U kasnijim radovima Toma sve više obrađuje i ističe aktivnu mogućnost *davanja*, specifičnog davanja u Kristu što dolazi svetim karakterom. A tu mogućnost davanja Toma gleda u odnosu prema Kristu, velikom svećeniku, od koga kršćanskim svećenicima dolazi mogućnost davanja, tj. da netko kao Kristov svećenik (već po krštenju!!) može na druge prelijevati plodove Kristova svećeništva.

b) A što je to Kristovo svećeništvo, što je to u Gospodinu što ga čini svećenikom, dapače velikim svećenikom čitavog ljudskog roda?

Krist je svojim svećeništvom oruđe milosti (neka nam ne smeta materijalni izraz „oruđe” jer mi ljudi ionako redovito posuđujemo iz materijalnoga svijeta slike i analogije koje nam

6 „Krsnim svećeništvom izriče se u svakom pojedincu posrednička funkcija Krista i Njegove Crkve na ovome svijetu” (Albert Chapelle, *La formation theologique du Peuple de Dieu. Nouvelle revue theologique*, 1985, mars-avril, str. 187.). U tom se kontekstu osjeća relativna prednost općeg svećeništva pred ministerijalnim (koje je po šestom sakramentu) jer bi, kad ne bi bilo općeg svećeništva, u ovako uređenom Kristovu djelu ostalo bez svojeg specifičnog područja: zadaća je ministerijalnog svećeništva činiti Crkvu Crkvom, svećenikom i posrednikom u Kristu. A to služenje ministerijalnog svećeništva općem svećeništvu vrlo je intenzivno: „Sakramentalnim načinom biti na početku i na dovršetku, davati smisao i vrijednost, lice i snagu općem svećeništvu vjernika – to je služba onoga koji je sakramentalno zaređen” (Alb. Chapelle, nav. dj., str. 193.).

7 Na primjer *Lumen gentium* 10, 31, 24, 62; *Ad gentes* 15; *Presbyterorum ordinis* 2.

8 *Apostolicam actuositatem* 3; hrv. izd., KS, 1980, str. 421. i 423.

pomažu u nazrijevanju duhovnoga, pa i božanskoga). No izraz „oruđe milosti” strahovito je smion a ipak opravdan. Naime, da bi „oruđe” moglo biti oruđe, mora biti prilagođeno, primjereno, „dozrelo” za učinak kojemu je oruđe (inače nije oruđe). A milost je nešto u najdoslovnijem smislu i striktno Božje: milost je prvotno nestvorena stvarnost, tj. sam Bog koji se – iz čiste svoje ljubavi i dobrohotnosti – „približava” i „priopćuje” svojemu stvoru, čovjeku, i njega – baš vezom s Bogom samim – preobražava u „novo stvorenje u Kristu Isusu”.⁹ Pitajmo se što, od Boga *različito*, može biti prilagođeno, primjereno, „dozrelo” za zahvat i priopćenje Boga samoga ukoliko je Bog? Tomin je odgovor vizionarski i genijalan: utjelovljenjem Sina Božjega – a to je utjelovljenje izveo Duh Sveti – u kojem Kristovo čovještvo postoji samo i jedino kao hipostatski sjedinjeno s Drugom Osobom Presvetog Trojstva, zbililo se to da od tada nešto stvoreno (Kristova ljudska narav) pripada Bogu, i Bog se njome može služiti kao stvorenim sredstvom *svojih* djela, baš svojih, ukoliko su to Njegova, Božja djela!

Recimo to isto na drugi način: konkretna stvarnost Kristove ljudske naravi doslovce pripada Sinu Božjemu. Reknemo li o Isusu „ovaj čovjek” misleći na konkretnu osobu koja je taj konkretni čovjek, ne govorimo ni o komu i ni o čemu drugom nego o doslovno trojstvenom Sinu Božjem (usporedimo: kad govorimo o nekoj konkretnoj ruci, mislimo na osobu čija je ta ruka). Dakle, riječi, djela, odredbe... *toga* konkretnog Isusa jesu doslovno riječi, djela, odredbe... božanske osobe, Boga Sina. Ta do jezivosti stravična i intenzivna veza razlog je i obrazloženje kako Gospodinova ljudska narav – upravo hipostatskim sjedinjenjem kao takvim – postaje „instrumentum coniunctum”, „pridruženo oruđe” milosti.¹⁰ Budući da je – u rečenom smislu – Božja, ona je razmjerna, prilagođena, dozrela za zahvate Boga samoga koje nazivamo milost.

Posredovati između Boga i ljudi na području milosti to je smisao, zadaća i služba Kristova svećeništva.

Dakle, utjelovljenje na način hipostatskog sjedinjenja jest djelotvorno i uspješno počelo i ishodište Kristova svećeništva, odnosno velikog

sveopćeg svećeništva za čitav ljudski rod (kao što je i Njegovo otkupljenje sveopće, za čitav ljudski rod). Utjelovljenje kao takvo možemo nazvati Kristovim svećeničkim redanjem. Izvodi ga svojim pomazanjem Duh Sveti!

c) Tako je to s Kristovim svećeništvom. A naše svećeništvo? Ono je sigurno u nekoj vezi s Kristom, jedinim posrednikom. A u kakvoj vezi, odgovorit će nam dva saborska teksta.

Prvi je iz konstitucije o Crkvi, iz 8. poglavlja o Presvetoj Djevici: „U Kristovu svećeništvu na različne načine sudjeluju sveti službenici [svećenici šestog sakramenta] i vjerni narod” („sacerdotium Christi variis modis tum a ministris tum a fidei populo participatur”).¹¹

Drugi je iz dekreta o svećenicima: „Gospodin Isus, kojega je Otac posvetio i poslao na svijet’ (Iv 10,36), cijelo svoje mistično tijelo čini dionikom pomazanja Duha kojim je sam pomazan [tu je rečeno kao bilješka: usp. Mt 3,16; Lk 4,18; Dj 4,27; 10,38], naime svi vjernici sačinjavaju sveto i kraljevsko svećenstvo” („Dominus Iesus, quem Pater sanctificavit et misit in mundum’ (Iv 10,36), unctionis Spiritus qua unctus est totum Corpus suum mysticum particeps reddit: in eo enim omnes fideles sanctum et regale sacerdotium efficiuntur.”)¹²

Sabor je tu misao izrekao služeći se umskim instrumentarijem što ga obrađuje nauk o participaciji. A nauk o participaciji ima velik „kontekst” u povijesti čovjekove misli, važan je i u filozofiji i u teologiji. Snagom participacije Meštrovićev „Grgur Ninski” mogao bi si dopustiti da kaže o sebi da je on nešto dobro no veće i ljepše nego samo one tone bronce. Al Haladž je u svojem razmišljanju podrazumijevao participaciju, ali je nije izričito istakao, pa je rekao o sebi nešto divno, nešto što silno uzdiže čovjeka Božjom ljubavlju i Božjom susretljivom darežljivošću (no to je svršilo tragično jer njegova brutalna okolica participaciju i analogiju nije ni naslućivala, a kamoli podrazumijevala – kako smo već rekli, v. 3 b). Mi pak ana-

⁹ Usp. 2. Kor 5, 17.

¹⁰ *Suma teologije* III, 63, 2.

¹¹ *Lumen gentium* 62, hrv. izd. KS, 1980, str. 181

¹² *Presbyterorum ordinis* 2; hrv. izd. KS, 1980, str. 563. i 565.

lognost participiranjem zahvalno uočavamo, pa se ne bojimo reći s Augustinom da je kršćanin „krist” (kako je naznačeno u bilj. 5).

Smioni ćemo biti i kad kažemo: kršćanin je svećenik jer participira u specifičnom Kristovu svećeništvu – i to je bitna specifičnost novozavjetnog kršćanskog svećeništva – participira u pomazanju, u zahvatu Duha Svetoga; ništa manje nego samo utjelovljenje kao takvo obajava kršćanina svećenika; naše kršćansko ređenje za svećenika (ne samo šestog nego i prvog i drugog sakramenta) jest u tome da i nas preobražava i pomazuje onaj isti Duh Sveti koji je u utjelovljenju pomazao Krista čovjeka, i time Duh Sveti čini da i na nama blista odsjev samog utjelovljenja kao takvog! Ono isto što je u Kristu utjelovljenjem prvotno i izvorno, i na tom stupnju bivstvovanja kao prvotni analogat u svoj svojoj jedrini neponovljivo u ljudskom rodu, to isto nalazi se i u nosiocu novozavjetnog svećeništva – po ovisnosti i drugotnosti drugotnog analogata – ponovno, po drugi puta, participacijom i analogijom; ne dakle na isti način i doslovno kao ista stvarnost, nego participiranjem u istoj stvarnosti, i zato isto, doista isto, ali analogno i ponovno; na drugi i uvjetovan način, ali bez dokidanja analogne istosti (sjetimo se Meštrovićeva „Grgura Ninskog”, iako taj kip kao kip ima dobrano manje od duhovne stvarnosti Meštrovića samoga nego što mi imamo od Krista!). To „isto” o kojem govorimo jest novozavjetno svećeništvo – Kristovo, naše – sudjelovanjem u svijetu milosti, a snagom utjelovljenja kao takvog, izvedenog pomazanjem Duha Svetoga, istoga u Kristu – glavi i kršćanima – tijelu! „Upoznaj kršćanine, svoje dostojanstvo”, ponovimo poznate riječi svetog Leona Velikog, to dostojanstvo u Kristu koje znači ponizno dostojanstvo u ljubavi i djelotvornom služenju što ga izvodi Utjelovljena Riječ zajedno sa svojim otajstvenim tijelom!

Kad se Duh Sveti priopćuje, tad je i takvo što moguće jer Duh Sveti jest božanski neograničena moć i ljubav!

Zdravlje znamo bolje cijeniti kad ga uspoređujemo s bolešću. Usporedimo ovo što imamo sada u Kristu sa stanjem kakvo bi bilo da nas Bog nije stvorio u Kristu. I ne budimo slijepi umom i srcem kod zdravih očiju vjere!

d) U razmatranju te analogne istosti s Kristom-čovjekom-svećenikom, neka nam pomogne još jedno Tomino razmišljanje! Kad Toma teološki promatra sakramentalni znak – na primjer primjenu vode i riječi krštenja – naziva ga „odijeljenim oruđem milosti”.¹³ To odijeljeno oruđe toliko je Kristovo oruđe da, makar *odijeljeno*, ipak je *Kristovo*, i samim činom izvršava Kristov sakramentalni učinak („ex opere operato”). Sjetimo se i liturgijskih uredaba – razumljivih i opravdanih – o, po mogućnosti, liturgijskoj svečanosti pri posveti krsne vode, svete krizme i svetog ulja za bolesničko pomazanje, te o poštovanju koje im se ukazuje; to je doduše materija, ali svojim usmjerenjem na sakramente već je stavljena Kristu u ruke, u toj je materiji, uz sakramentalne riječi, moć Krista svećenika.

A sad usporedimo Tomin nauk o sakramentalnom znaku s njegovim naukom o sakramentalnom karakteru.

O sakramentalnom karakteru koji ostaje „uklesan” (da tako kažemo) krštenjem i potvrdom, odnosno ređenjem¹⁴, kod Tome nalazimo izraz „instrumentalna moć” („virtus instrumentalis”)¹⁵. Tim sakramentalnim karakterom kršćani se suobličuju („configurantur”) Kristovu svećeništvu, ti su sakramentalni karakteri neke participacije Kristova svećeništva i potječu od samoga Krista svećenika.¹⁶ Dakako, po sakramentalnom karakteru te osobe nisu „pridruženo oruđe” („instrumentum coniunctum”) kao Kristovo čovječstvo – ta je hipostatska veza

¹³ „Gratiae [...] instrumentum separatum”, III 62, 5 c.

¹⁴ Sakramentalni karakter jest ontička stvarnost, tj. nešto podloženo u stvarnost kao takvu (nešto fizičko, opipljivo – dakako u prenesenom značenju – u nadnaravnom redu), a nije samo neka moralna ili pravna ovlast (delegiranost) za neku funkciju. Pri dijeljenju sakramenata može biti i delegirane ovlasti. Na primjer, kad nekrštena osoba krsti s iskrenom namjerom da izvrši kršćanski obred, tad je krštenje valjano i pri tom osoba krstitelja, makar sama nekrštena, participira u Kristovu svećeništvu, po njoj – kao i svagda inače – krsti Isus. No ta je participacija podijeljena za taj pojedinačni slučaj, na način delegiranja, privremene ovlasti, a bez ontičke i trajne promjene nekrštenog krstitelja.

¹⁵ III 63, 5 ad 1; usp. III 63, 2.

¹⁶ III 63, 3 c; usp. III 63, 5 c.

jedincata – ali su te osobe Gospodinu svećeniku *bliže i manje odijeljene* u funkciji „oruđa” nego čak oni inače sveti i djelotvorni sakramentalni znakovi kao takvi! A sakramentalni znakovi vrlo su intenzivno povezani s Kristom svećenikom, oni jesu sveti jer su „oruđe” utjelovljenoga Boga i time su neminovni izvršitelji svetih učinaka; njima se Krist služi ukoliko je Čovjek hipostatski sjedinjen s Riječju. A osoba obilježena svetim karakterom – recimo to još jednom! – još je više od sakramentalnih znakova povezana s utjelovljenjem po Duhu Svetom!

Ljubav Duha Svetoga doista nije samo domišljata nego i smiona, do stravičnosti smiona!

6. BOG U VINOGRADU – BOG U KANI GALILEJSKOJ

Skloni smo osjećati blizinu Boga tek u Njegovim iznimnim i nekako neobičnim zahvatima. Ne treba se tome čuditi jer mi – zemaljski i materijalni – volimo ono što je spektakularno i to – ili na žalost tek to – nekako nas dirne i potrese. Dakako, s tom sklonošću moramo računati i nju treba disciplinirati jer inače može doći do neugodne i štetne zbrke, napose kad se radi o našem iščekivanju susreta s Duhom Svetim.

Lijepo je upozorio sv. Augustin, komentirajući Gospodinovo čudo u Kani Galilejskoj, da se ne bi trebalo toliko diviti iznimnom pretvaranju vode u vino koliko općoj Božjoj uredbi po kojoj imamo i lozu u vinogradima u prirodi i duhovni poziv u svijetu vjere.¹⁷

Doista, što zaslužuje naše veće divljenje i veću spremnost na otvaranje našeg srca Gospodinu i na suradnju s Njime, da li – na primjer – dar neobičnih jezika ili dar sudioništva u Kristovu otajstvenom tijelu, Crkvi, dar sakramentalnog karaktera u Gospodinovu svećeništvu, a po njemu analogijom dar „odsjeva” samog utjelovljenja? Uostalom, sam sv. Pavao ne govori samo o različitim karizmama nego i o raznoj njihovoj uzvišenosti ili vrijednosti.¹⁸

7. NAŠ AUTENTIČNI IDENTITET U TEORIJI I PRAKSI

a) Dobro je umom i srcem ići do dubina

studije

(spomenutih i nespomenutih u ovom članku) pa u njima osjetiti – da tako kažemo – svoj autentični kršćanski, a po njemu i svoj katehetski i uopće apostolski identitet. Bez kakvog-takvog doživljavanja tih dubina – već prema inicijativi Božje providnosti i zahvatu Duha Svetoga u njegov život – bit ćemo u svojem doživljavanju i radu samo na stupnju neke vrste poezije i neke propagande, ali ne i apostolata, onog baš *apostolskog* rada na temelju općeg kršćanskog svećeništva i po njemu apostolata Crkve, autentične Kristove Crkve. A u drugu ruku, kakvi se vidici i kakvi – istodobno uzvišeni i ponizni – osjećaji javljaju kad u radu pokušavamo osvježiti upravo doživljavanje veze s Kristom svećenikom po kojoj smo kao Njegova produžena ruka (sa svim onim što smo tim riječima sad rekli). To se doživljava studijem i molitvom. A bez studija i molitve (koja je, dakako, još važnija) autentičnost našega rada bila bi teško ugrožena. Kad je sv. Pavao govorio o srodnom problemu (o stupnjevima vrijednosti Božjih darova i naše suradnje) upotrijebio je izraz „mjed što ječi ili cimbal što zveči” (1. Kor 13,1).

b) Veza s Kristom ne samo da nas neće navoditi da nekako inertno sve prepustimo Njemu, nego naprotiv, upravo misao na ucjepljenje i uzdignuće čitavog čovjeka, i svega što čovjeku pripada, u Krista treba da nam bude nov poticaj na intenzivniju ali i produhovljeniju upotrebu prikladnih sredstava kojima se možemo služiti po savjetu psihologije, sociologije ili bilo koje ljudske znanosti ili umijeća. Upotreba tehničkih sredstava – na primjer za gledanje i slušanje – postaje tim produhovljenjem (barem načelno prihvaćenim, po mogućnosti od vremena do vremena obnovljenim i osvješanim) više nego nešto samo psihološko, postaje nešto upravo liturgijsko jer se Kristovo svećeništvo slavljenjem Boga i posredovanjem milosti produžuje do tih pomagala i njima se služi – dopustimo usporedbu! – kao kaležom i pliticom. Dakako da me takva misao može uzdići do nove i još ljepše ljubavi prema katehi-

¹⁷ Sv. Augustin, In Ioann. tr. 9, num. 1; PL 35, 1458.

¹⁸ Usp. 1. Kor 14, 1 ss.

ziranju. Još više, može i treba biti kriterij za ulaganje mene samoga, moje osobe, u meni dostupan rad, i to kako u poniznoj smionosti i novoj poduzetnosti tako i u discipliniranoj suzdržljivosti, prosuđujući sve u Božjem svjetlu. Treba nas voditi Duh Sveti jer makar je to sve samo „odijeljeno oruđe”, ipak je zaista „oruđe”, sredstvo u službi milosti, jer je „oruđe” konkretnog Čovjeka, Isusa Krista, trojstvenog Sina Božjega, velikog svećenika ljudskog roda i svega što je ljudsko. Dobro je dakle ovako polaziti kao iz središta i jezgre prema konkretnim oblicima našeg rada.

Drugdje će možda dobro doći budemo li išli suprotnim smjerom, od izvanjskog prema središtu. Prigodom kakve velike radosti i zadovoljstva koje nam je omogućio naš uspjeh – ili možda baš obratno, prigodom kojeg našeg getsemanskog ili čak u nekom smislu kalvarijskog doživljaja – dobro će biti ako se javi misao koja će nas povesti od „vanjskog ruba” naše službe u njezino središte. Sjetit ćemo se da kao što je jedan posrednik, Isus Krist, i kao što je jedan svećenik, opet Isus Krist, tako je također jedan pastir duša, Isus Krist. Otac i On šalju nam Duha Svetoga i Duh Sveti čini nas živim lozama u živom trsu Isusa, članovima Njegova otajstvenog tijela; snagom tih veličajnih dubina zbiva se da Krist, posrednik i svećenik, u nama (ili točnije: služeći se nama) ovdje na svijetu živi trajno nazočan, moli, propovijeda, čini djela milosrđa. On, jedincati pastir služi se mojom brigom i mojim doživljajima s Njegovim ovcama, toliko sa mnom povezan i otajstveno izjednačen da moje doživljavanje uzdiže do otajstvene jednosti sa svojim doživljavanjem što ga je imao kad je propovijedao iz lađice ili kad je bio na križ razapet.

Već prema konkretnim prilikama može takva misao biti prigoda da se osvježi smisao za suradnju s Duhom Svetim u nama, da se obnovi snaga za ustrajnost, da se osmisle i produhove kako euforična tako i getsemanska doživljavanja, da poraste smionost i poduzetnost, da se discipliniraju sve egoistične natruhe, da poraste bratska i sestrinska suradnja kako u inicijativi tako i u provedbi inicijative, da se produhovi i time poveća poslušnost autentičnom Duhu Svetome čija je autentičnost nazočna unutar

Kristove Crkve, a Crkva je bitno prožeta i vođena kako nevidljivim milostima, tako i hijerarhijom u cijelom njezinu opsegu.

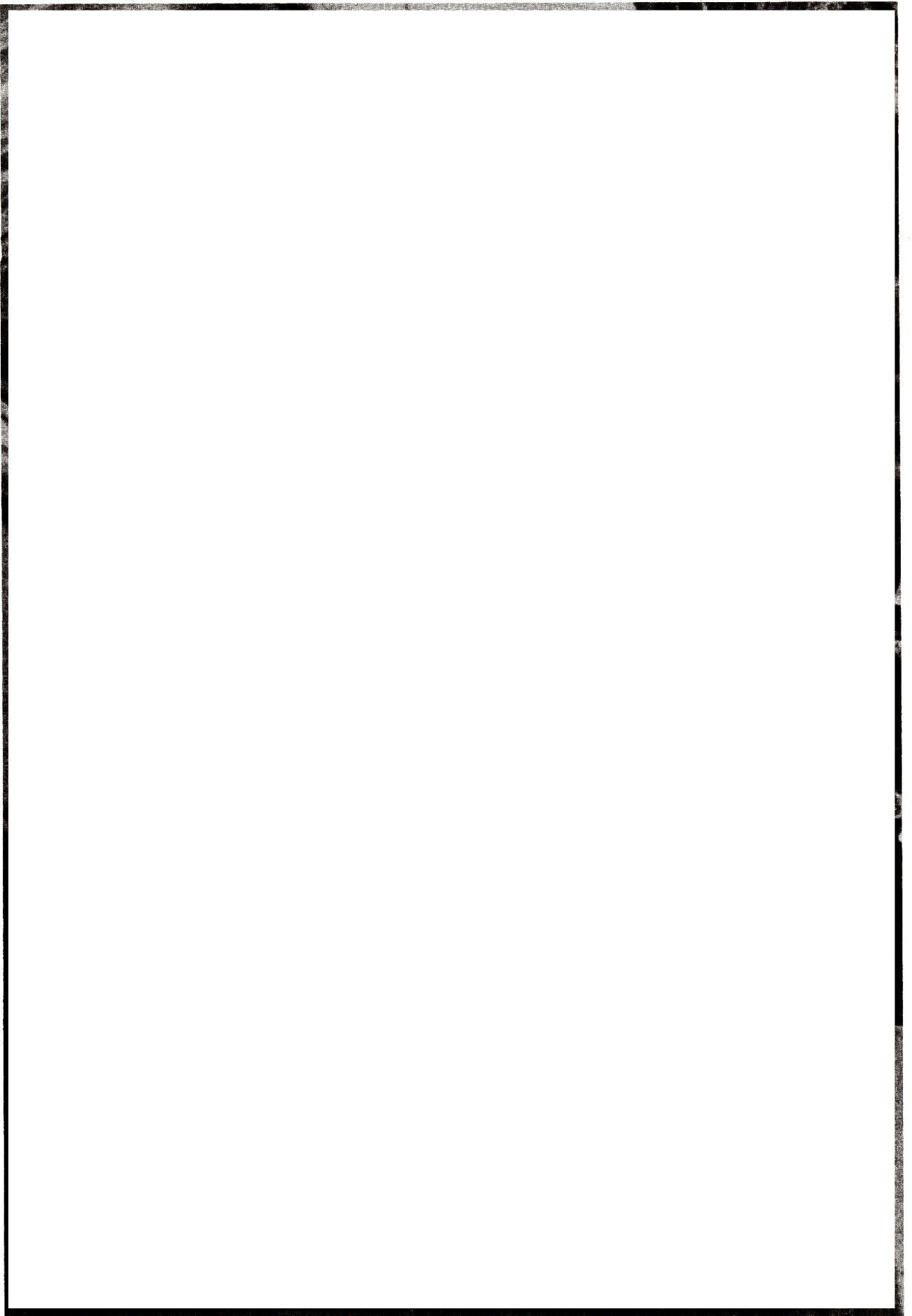
Tom produhovljenošću – i tek njome – jesmo ono što u Kristu jesmo. U tom je srž našeg kršćanskog i katehetskog identiteta.

8. SURADNJA S DUHOM SVETIM

a) Iz ovoga što je dosad rečeno, jasno je da treba intenzivno razvijati u sebi sve što povezuje s Duhom Svetim, „suosjećanje s Crkvom” („sentire cum Ecclesia”), pa smisao za svu bratsku suradnju i hijerarhičnu (odnosno redovničku) poslušnost, ozbiljno izbjegavanje grijeha i grešnih prigoda, treba razvijati prijateljstvo sa samim Bogom životom molitve – osobne i zajedničke – napose euharistijske i marijanske (zaziv iz litanija „Majko Božje milosti” nije samo nešto pjesničko nego slijedi iz Marijine službe u Nazaretu i na Kalvariji, a to su izvori njezina majčinstva prema Crkvi koji je čine zaista posrednicom i majkom Božje milosti i time izriču put kojim je Riječ i njezino djelo došlo i još uvijek dolazi k nama).

b) Veza s Duhom Svetim ne donosi samo uopćene plodove, nego baš i za samo apostolsko djelovanje kao takvo. Sluga Božji dr Ivan Merz dolazio je do svojih zamisli o radu u tadašnjoj Katoličkoj akciji više u molitvi, na adoraciji, nego studijem, kako je to izjavio njegov duhovni vođa, o. Josip Vrbanek. A te su zamisli bile izvrsne, toliko suvremene za potrebe onog vremena da se može zamijetiti kako u nekim programima Merz vremenski pretječe za godinu ili za godinu i pol čak velikog Cardayna. Merz je bio „homo catholicus”, „čovjek katolik”, kako su ga s pravom nazvali.

U prilog našeg zaključka o plodovima suradnje s Duhom Svetim ne govore samo ti primjeri iz života istaknutih vjernika nego tako više mjesta i pod nekoliko vidika naučava Drugi vatikanski sabor. Od tekstova koji o tom govore spomenimo jezgrovito i sadržajno mjesto iz dekreta o apostolatu laika: „Budući da je Krist, koji je poslan od Oca, vrelo i ishodište sveg apostolata Crkve, jasno je da plodnost laičkog apostolata ovisi o njihovom životnom sjedinjenju s Kristom, jer Gospodin kaže: ”Tko osta-

je u meni i ja u njemu, rodi mnogo roda. Jer bez mene ne možete ništa učiniti' (Iv 15,5). [...] Nagnani ljubavlju koja dolazi od Boga, neka čine dobro svima, a najviše domaćima u vjери (usp. Gal 6,10), odbacivši 'svaku vrstu zloće i svaku vrstu lukavštine, licemjerja, zavisti i svaku vrstu klevetanja' (1. Pt 2,1). Tako će ljude privući Kristu. A ljubav Božja, koja 'je izlivena u našim srcima po Duhu Svetomu koji nam je dan' (Rim 5,5), osposobljuje laike da doista izraze u svom životu duh Blaženstava."¹⁹

c) Konstitucija o Crkvi, *Lumen gentium*, vrlo jasno i sasvim nedvosmisleno govori o ulozi onog dijela pripadnika Božjeg naroda koji se zovu laici u Crkvi; njih za tu službu osposobljuje Duh Sveti.²⁰ Budući da svi imamo pri ruci saborske tekstove, ne ispisujem ta lijepa mjesta. Ipak ispišimo jedno mjesto koje zaslužuje da se dobro razmotri: „Sveti Božji narod ima dio i u proročkoj Kristovoj službi šireći svuda živo svjedočanstvo o Njemu, osobito životom vjere i ljubavi [...]. Tim osjećajem vjere [„sensu fidei“], koji pobuđuje i podržava Duh istine, Božji narod pod vodstvom svetog učiteljstva, uz koje vjerno pristajući prima ne više ljudsku riječ, nego uistinu Božju riječ (usp. 1. Sol 2,13), nepokolebljivo pristaje uz vjeru, koja je jednom bila predana svetima (usp. Jud 3), ispravnim sudom dublje u nju prodire i potpunije je primjenjuje u život.“²¹ Doista, Crkva u svojoj povijesti pozna vremena kad je taj osjećaj vjere, uzgojen i razvijen dobrim općim kršćanskim življenjem (usp. LG 11), upravo zablistao i nadvisio u nekom smislu tadašnje redovito crkveno vodstvo. Poznato je kako je arijanizam u 4. stoljeću imao mnogo uspjeha kod velikog dijela klera (nama u ovom razmišljanju nije važno, iako je poučno, koliko je tu utjecao na kler carski pritisak). No zdravi i pravovjerni vjerski osjećaj Božjeg naroda nije klonuo. Sv. Hilarije ovako je jezgrovito opisao stanje kad su vjernici suptilne i dvoznačne arijanske stilizacije tumačili na dobro i ostajali postojano u pravovjerju: „Svetije su uši vjernika nego srca svećenika.“²² Također, poznato je da zdravi i pravovjerni vjerski osjećaj Božjeg naroda uopće nije imao poteškoće povezati činjenicu – s jedne strane – potrebe i uspješnosti Isusove otkupiteljske žrtve za sve ljude, dosljedno i za Pre-

svetu Djevicu, i – s druge strane – Djevičinog bezgrešnog začeca; dok su i vrhunski mislioci zadugo zastajali bez dobrog rješenja (čak i sv. Toma Akvinski i sv. Bonaventura). A o profinjnom snalaženju za primjenu vjere u život spomenimo ovo: pod konac srednjeg vijeka, kad gotovo prestaje česta pričest i kad naglo raste broj nezakonite djece, kad ima toliko toga tužnoga u osjetljivom dijelu nosilaca crkvene uprave, javlja se natprosječno proživljavana vjera i svježja poduzetnost kod jednog dijela klera i možda još intenzivnije kod jednog dijela laika; i tako u vremenu koje je dalo jednog Aleksandra VI. nastaju na primjer bratovštine Božje ljubavi koje su bile krasna rasadišta pravog crkvenog duha, crkvene poslušnosti, životne skromnosti, molitve, djelotvorne i neobično požrtvovne ljubavi prema bližnjemu, napose najbližnjemu i od društva napuštenom.²³

Osobitu našu pažnju zaslužuje nastavak navedenog teksta iz LG 12 gdje se nastavlja govor o onima koji žive intenzivnim crkvenim životom: „Osim toga, isti Duh Sveti ne samo da po sakramentima i službama Božji narod posvećuje, vodi i krepostima uresuje, nego svoje darove 'dijeleći kako hoće' (1. Kor 12,11) dijeli među vjernike svakoga staleža također posebne milosti kojim ih čini sposobnima i spremnima da prime razna djela ili dužnosti korisne za obnovu i veću izgradnju Crkve, po onomu: 'Svakomu se daje očitovanje Duha na korist' (1. Kor 12,7). Te karizme, bilo najsjajnije, bilo jednostavnije i raširenije, budući da su osobito prilagođene potrebama Crkve i korisne, treba primiti sa zahvalom i utjehom. Izvanredne pak darove ne treba lakoumno tražiti niti se preuzetno smiju od njih očekivati plodovi apostolskih djela, ali

¹⁹ *Apostolicam actuositatem* 4; hrv. izd. KS, 1980, str. 423; usp. *Ad gentes* 15; *Presbyterorum ordinis* 2.

²⁰ *Lumen gentium*, napose u br. 31, 34, 35.

²¹ *Lumen gentium* 12; hrv. izd. KS, 1980, str. 111

²² „Sanctiores aures plebis quam corda sunt sacerdotum” (S. Hilarius Pict., *Contra Auxentium* (Contra Arianos), n. 6; PL 10, 613 b; cf. ib. a–b.

²³ Usp. Thérèse Ledóchowska OSU, *Angèle Merici et la Compagnie de Ste-Ursule à la lumière des documents*, vol. I, Ancora, Roma–Milano, 1967, str. 57 ss; usp. nav. dj. str. 6, 24, 25.

sud o njihovoj ispravnosti i urednoj upotrebi spada na one koji upravljaju Crkvom, i na koje osobito spada da se ne ugasi Duh, nego da se sve ispita i zadrži ono što je dobro (usp. 1. Sol 5,12 i 19–21).²⁴

Valjda u taj kontekst smijemo staviti i ovu malu i srdačnu anegdotu. Nakon što se neka djevojčica od kojih deset godina (ili tek malo više) susrela s ocem Antom Gabrićem (u ljetu 1984.), rekla je svojem kateheti. „Velečasni, iz njega viri dragi Isus!” Eto, i vjerom prožet, jednostavan i srdačan, te zato impresivan lik oca Gabrića, i jednostavno dječje doživljavanje kršćanstva!

9. DUH SVETI GOVORI I DANAS

Samo od sebe dolazi nam još ovo pitanje: što treba činiti da se povećaju plodovi zahvata Duha Svetoga sada u naše dane? Je li s naše strane dosta ono „klasično” ili treba nešto novo, drukčije, i kod pojedinaca i kod zajednice?

a) Na početku svakog našeg razmišljanja o zahvatu Duha Svetoga i o našoj suradnji sjetimo se da mi stvorovi nemamo prava – pa stoga ni mogućnosti – prisiljavati Duha Svetoga da „opipljivije” u nama djeluje. Treba imati povjerenja u Njegovu dobrotu i inicijativu!

Našu nestrpljivost na tom području nekako smiruje i obuzdava postupak Sabora koji u konstituciji o Crkvi (LG 11 i 12) govori samo o „klasičnim” oblicima našeg susretanja s Bogom (štoviše, upozorava na suzdržljivost u želji za neobičnim, kako smo malo prije naveli, – „izvanredne pak darove ne treba lakoumnno tražiti...”). Isti su savjeti Sabora kad govori o svećenicima (Presbyterorum ordinis), o svećeničkim pripravnicima (Optatam totius), o redovnicima (Perfectae caritatis), o laicima (Apostolicam actuositatem), o misijskom apostolatu (Ad gentes). Jednodušnost i jedinstvenost saborskog nauka nije slučajna.

Nisu dakle kriva ta u Crkvi uobičajena i „klasična” sredstva. Još je manje kriv Duh Sveti. Ako smo nezadovoljni stanjem koje zamjećujemo, krivnja je na nama, premalo se pripravljamo redovitim putovima, premao smo spremni čuti što Duh Sveti – autentični Duh Sveti! – govori, a i kad čujemo, premalo smo spremni

poslušati, prihvatiti i surađivati. „Duha ne trnite! Proročke govore ne prezirite! Sve ispitujte, dobro zadržavajte!” (1. Sol 5,19–21) piše sv. Pavao *svim* vjernicima, te samo nekom uskom krugu ili samo svojim suvremenicima.

b) Da li Duh Sveti govori i danas? Da li govori iznimnim, probranim dušama? Da li je neobičnost, spektakularnost, popratna pojava Njegova djelovanja?

Pogledajmo ovo: zamislimo nekog čovjeka koji se već dugo nije ispovjedio. On je ipak vjernik, ide gotovo redovito nedjeljom na misu, ima osjećaja za dobra djela i uglavnom ih vrši. U njemu se – ako je takav kako smo ga opisali, to možemo pretpostaviti kao sigurno – od vremena do vremena nešto budi, on osjeća da bi se trebalo i sakramentalno pomiriti s Bogom. No kad se u njemu probudi osjećaj nemira, pokušava sebe nekako umiriti, pa si nekad pomaže ovim ili onim razlozima (točnije, nazovirazlozima), a nekad jednostavno prekida razmišljanje te vrste. U njemu se nekako sukobljuju nemir i kakav-takav mir. Uzevši u obzir okolnosti toga mira i nemira, jasno je da je taj nemir od Boga barem utoliko što vodi Bogu, a onaj mir ili pokušaj krhkoga mira nije od Boga jer obustavlja pristup Bogu. „Po plodovima ćete ih poznati” (Mt 7,16.20).

Uzmimo da se taj isti čovjek napokon ispovjedio. Vjerojatno smo i sami bili svjedoci kako se u takvim trenutcima zna javiti osobit mir i radost u duši. Taj doživljaj ne znamo adekvatno opisati. Netko je možda rekao da mu je – možda baš pri nekoj ispovijedi – pao ne samo „kamen sa srca” nego i čitava gora, i odmah smo razumjeli što je htio reći iako smo znali da ta usporedba nije adekvatna; taj je doživljaj jasan i prepoznatljiv čim ga prvi puta čovjek svjesno doživi. Razne su zgode kad se takav mir može doživjeti, sigurno ne samo pri onakvoj ispovijedi koja je bila prekretnica u životu; nekad se javlja kod svete mise ili svete pričesti, na adoraciji, u karitativnim djelima, pri odlučnom stavu savjesti u kakvom možda i važnijem pitanju, napose u pitanju životne usmjerenosti i zvanja – i tako dalje. Jedno je

²⁴ *Lumen gentium* 12; hrv. izd. KS, 1980, str. 111.

sigurno: tu nema sheme, nema naputka za proizvođenje takva mira, taj se mir javlja po svojim a ne po našim zakonima. Uz taj mir može se kao sjena javiti neki pokušaj uznemirivanja; takav se čovjek može naći kao za neko doba bacan amo-tamo, kao u nekom drhtavom nemirnom uzbuđenju; potrebno je gotovo redovito da mu nečija prikladna riječ vrati snalžljivost u tom novom zbivanju. No i takav nemir pojavljuje se i uočava kao nešto sasvim drugo nego onaj nemir koji je potjecao od Boga; i mir koji prepoznajemo kao Božji dar sasvim je nešto drugo nego mir (ili pokušaj mir) što je odvodio od Boga. „Plod je Duha ljubav, radost, mir, strpljivost, blagost, dobrotu, vjernost, krotkost, uzdržljivost” (Gal 5,22–23).

Na jedan takav doživljaj, ili bolje rečeno, sklop doživljaja, doživljen pod Božjim vodstvom, može se nadovezati drugi, sličan, također obilježen mirom ili nemirom. Neka zamisao – apostolska ili o osobnom duhovnom životu – javila se kad mi je duša bila dubinski smirena u Duhu Svetom – možda doslovce na adoraciji – i ta je misao došla kao prirodni nastavak onog prethodnog, Bogu odanog raspoloženja. Kontinuitet pokazuje da o takvoj namisli treba ozbiljno voditi računa. Ako se to duhovno iskustvo javlja na konstruktivno uporan način, trajno, ponizno, usklađeno sa svim što je Božje... – to je ozbiljan razlog da ga smatramo Božjim pozivom. Dakako, mi smo samo ljudi. Mi – iz iskustva znamo da treba – dajemo drugomu da prekontrolira pri kakvom bankovnom računu obično matematičko zbrajanje. Zato ćemo u nastojanju da raspoznamo od kuda potječe ovaj ili onaj naš duhovni doživljaj pitati za savjet nekoga tko nam u tom može biti savjetnik. A na kraju tog ispitivanja, raspoznavanja i obično nekoliko puta ponovljenih razgovora s prikladnim duhovnim savjetnikom, ne bojimo se zaključka, štoviše, zahvalno ga primamo jer su na njemu tragovi zahvata Duha Svetoga.

I tome nasuprot, ne može se smatrati Božjim pozivom ono što ne dolazi kao prirodan nastavak prethodnog dobrog raspoloženja (koje je bilo u ozračju vjere, poniznosti, stvarne a ne samo deklamirane ljubavi...), pa se javlja kao zamisao nekog protuudarca, „jake šake” (jake –

silom ili lukavštinom, „diplomacijom”) kojoj je samo do protuudarca a ne misli iskreno na pravdu i Kristov duh te tako prethodni zahvat Duha ostaje ugušen.

Nekad zlo pokušava zagušiti zahvate Duha nastupajući pod izlikom dobra. Ako to navodno dobro razbija prethodni mir u Duhu Svetom, to za osobu u tim prilikama nije dobro. Na primjer, neko vodi smiren duhovan život – smiren, u smislu baš spominjanog dubinskog mira – odan Gospodinu, u skladu s Njegovom Crkvom. I jednog dana dođe mu misao da je njegova prošlost opterećena ili da je stanje u svijetu opterećeno toliko da bi se, navodno, i on morao dati na put strože pokore. No ta misao nije došla tiho i smireno kao prirodni nastavak vjernosti Duhu Svetom, nego nekako burno, rušilački. „Po plodovima ćete ih poznati.” A u takvom bi slučaju ostao Duh zagušen i odbijen. Zlo pod izlikom dobra!

No prethodno raspoloženje može biti i nešto od onoga što sv. Pavao spominje kao „prepoznatljiva djela tijela”, pa navodi kao primjer da su to „bludnost, nečistoća, raspuštenost, idolopoklonstvo, vraćanje, neprijateljstva, svađa, ljubomora, srdžbe, sebičnosti, razdori, strančarenja, zavisti, pijanstva, razuzdane gozbe i tomu slično” (Gal 5,19–21). Ako se nešto javlja kao radikalni prekid s time, a na način iskrenog, makar zataškavanog prijekora savjesti, već tim samim prokazuje i tumači svoju svrhu te dosljedno i svoje podrijetlo.²⁵

c) Suradnja s pozivima Duha Svetoga učinila je da su Vianney, don Bosco, Leopold Bogdan Mandić i drugi postali ono što su bili; no ne samo ljudi iz duhovnog staleža i kanonizirani nego i, recimo, iz davnine Origen, ili naši suvremenici Gilson, Maritain... No niti samo ljudi istaknuti u svijetu kulture. U Duhu Svetom izgrađena je i malo komu poznata ali duhom velika i kršćanski ponizna i skromna seljanka iz zabitnog gorskog sela što provodi

---

²⁵ O raspoznavanju duhova postoji čitava literatura. Što smo ovdje naveli o tom raspoznavanju oslanja se uglavnom na osnovne smjernice raspoznavanja duhova u Duhovnim vježbama svetog Ignacija Lojolskog, br. 313–336.

jednostavan ali dubok i svet život običnih dužnosti i intenzivne veze s Kristom žrtvovanim i uskrsnulim. A koliko je takvih! Hoćemo li baš previše pretjerati kažemo li da upravo takvi vjernici drže i izgrađuju Crkvu? Te su se duše svakodnevno susretale s Duhom Svetim i svakodnevno su mu bile poslušne. Time su izgradile i svoju osobnu vjeru – neki su je znali tematizirano iznositi, neki nisu išli dalje od svojeg katekizma – i time su postali svjedoci, u prvom redu životom a po potrebi i riječima, čije se svjedočanstvo prima. Nije li upravo u tom važan dio svećeničke zadaće Crkve?

Ako nam se katkad činilo pretjeranim reći da Duh Sveti djeluje svakodnevno, u svima nama, tu je odgovor na ovu previše antropomorfnu zamisao.

Završimo članak molitvom Duhu Svetomu: Nek nas vodi tako da se ne zaustavimo – ni u teorijskom promatranju ni u životnoj praksi – kod površne horizontalne pojavnosti čovjeka, kad je tako bujna i bogata slojevitost njegove vertikale u Kristu po Duhu Svetom. I neka Duh Sveti – možda baš povodom misli iz ovog članka – usavrši, na specifičan način, naš pogled i ljubav prema Bogu koji je toliko dobar!